

บทที่ ๓

สภาพปัญหาการบริหารจัดการวัด ตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ

ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี เป็นการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (IN-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดดังนี้

- ๓.๑ สภาพภูมิศาสตร์อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี
- ๓.๒ โครงสร้างการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ไทย
 - ๓.๒.๑ โครงสร้างคณะสงฆ์ไทย
- ๓.๓ การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี
 - ๓.๓.๑ การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ
 - ๓.๓.๒ เขตพื้นที่การบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี
 - ๓.๓.๓ กระบวนการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ
 - ๓.๓.๔ การบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ
- ๓.๔ สภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖
- ๓.๕ แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖

๓.๑ สภาพภูมิศาสตร์อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ก่อนที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ก็จะต้องศึกษาประวัติความเป็นมาของอำเภอบ้านฝือพอสังเขปก่อนว่ามีความเป็นมาอย่างไร อำเภอบ้านฝือ คำว่า “บ้านฝือ” สำเนียงภาษาท้องถิ่นชาวบ้านเรียกกันว่า “บ้านปรือ” ด้วยมีเรื่องเล่าสืบต่อมามีเดิมทีบริเวณแห่งนี้มีหนองน้ำอยู่แห่งหนึ่งชื่อ หนองปรือ เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ ปัจจุบันก็ยังมีอยู่แต่ขนาดเล็กลงไป ประชาชนในบริเวณนี้และใกล้เคียงได้อาศัยน้ำจากหนองนี้เป็นประจำเห็นจะเป็นประโยชน์ด้วย หนองน้ำนี้มีประโยชน์ต่อชาวบ้าน การตั้งหมู่บ้านจึงได้ตั้งตามชื่อหนองว่า หนองปรือ นานวันเสียงพูดก็เพี้ยนเป็น บ้านฝือ จนปัจจุบัน ตามหลักฐานปรากฏว่า ที่ว่าการอำเภอบ้านฝือ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ บริเวณบ้านถ่อน หมู่ ๓ ตำบลบ้านฝือ โดยมีพระบริบาลภูมิเขตต์ เป็นนายอำเภอคนแรก อยู่ได้ ๑๘ ปี ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านศรีสำราญ หมู่ ๘ ตำบลบ้านฝือ เหตุที่ย้ายเนื่องมาจากบริเวณดังกล่าวขาดแคลนน้ำในการ

อุปกโศภะวิโรคะ โดยก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอบ้านฝื่อเป็นครั้งตึกครั้งไม้ซ่อมแซมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ จนกระทั่งวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๕ จึงได้เปิดใช้อาคารหลังปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอบ้านฝื่อ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอนาเยีย อำเภอสว่างและอำเภอโพธิ์ตาก (จังหวัดหนองคาย)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอท่าบ่อ อำเภอสระใคร (จังหวัดหนองคาย) อำเภอเพ็ญ และอำเภอเมืองอุดรธานี

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอกุดจับ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสุวรรณคูหา (จังหวัดหนองบัวลำภู) และอำเภอน้ำโสม

ลักษณะทั่วไป

เป็นที่ราบสูงเชิง เขาภูพาน ประกอบด้วยทุ่งนา ป่าไม้ ภูเขา พื้นที่เหมาะแก่การทำนา ทำไร่ ลำน้ำที่สำคัญที่หล่อเลี้ยงพื้นที่มีหลายสาย แต่เป็นสายเล็กๆ ที่สำคัญมีห้วยน้ำโสม หรือลำน้ำโสม ไหลแต่ภูเขาภูพานผ่านตำบลจำปาโมง ตำบลบ้านฝื่อ ตำบลกลางใหญ่ ผ่านอำเภอท่าบ่อไปออกแม่น้ำโขงและมีลำน้ำสายเล็กอีกหลายสาย เช่น ลำน้ำฟ้า ลำน้ำขาว ลำน้ำซิด ลำน้ำสวย ห้วยคุก พื้นที่ของอำเภอบ้านฝื่อ มีเทือกเขาภูพานเป็นเทือกเขาหินทราย เกิดในยุคที่โลกถูกปกคลุมด้วยน้ำแข็ง (MESOZOIC - CRETACEOUS) เมื่อธารน้ำแข็งละลายและเคลื่อนตัวลงตามแรงดึงดูดของโลก เมื่อประมาณ ๑๘๐ ล้านปีมาแล้ว เกิดการกัดกร่อนเทือกเขาภูพาน ส่วนนี้จึงเกิดเป็นเพิงหินรูปร่างแปลกๆ งดงาม เช่น ภูพระบาท หรือภูเวียนแต่เดิม ภูพระบาทเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย เช่น ห้วยหินลาด ห้วยด่านใหญ่ ห้วยหินร่องและห้วยนางอุสา ซึ่งไหลลงแม่น้ำโขงที่อำเภอท่าบ่อ ภูพระบาทมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๓๒๐ - ๓๕๐ เมตร

ความอุดมสมบูรณ์ ของต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ และบริเวณที่ราบรอบๆ ภูเขา จึงเกิดมีชุมชนเข้าไปอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่มีอยู่มากมายตามเพิงหินบนภูพาน ส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านฝื่อ ไม่ว่าจะเป็นภูพระบาท บ้านกลางใหญ่ พระพุทธบาท บัวบาน ภูสูง จนถึงอำเภอสุวรรณคูหา ต่อมาเมื่อมีศาสนาเข้ามานับแต่สมัยทวารวดี ไม่ว่ากระแสธารแห่งอารยธรรมจะมาจากสายแม่น้ำโขง หรือจากภายในก็ตาม อิทธิพลของวัฒนธรรมฮินดูเข้ามาสู่บริเวณนี้ บริเวณเพิงผาหลายแห่งถูกใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของชุมชน การปักเสมาเป็นการกำหนดเขตการกระทำสังฆกรรม ตำนานพระเจ้าสิบโลกที่ปรากฏในความเชื่อของคนอีสานบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ไม่ว่าจะเป็นอาณาจักรล้านช้าง การจำหลักรูปพระพุทธรูปหินทรายที่เพิงผาล้วนเป็นหลักฐานยืนยันถึงความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนบริเวณนี้ และการติดต่อเกี่ยวพันกับชุมชนอื่นในภูมิภาคเดียวกัน นอกจากจะเป็นอารยธรรมฮินดูและพุทธแล้ว อารยธรรมขอมก็ได้เข้ามามีอิทธิพลในแถบบ้านฝื่อบนภูพระบาทเป็นอย่างมาก การสร้างประติมากรรมหินทรายสูงที่ผนังถ้ำพระบนภูพระบาท การจำหลักหินทรายขนาดใหญ่เป็นรูปเทพเจ้า หรือเรื่องชาดก ภาพบุคคลที่พบที่พระพุทธบาทบัวบาน บ้านหนองกาลิม บ้านกาลิม ก็ตาม ล้วนแสดงถึงศิลปะสมัยลพบุรีเข้ามามีอิทธิพลในแถบนี้

เขตอำเภอบ้านฝื่อ บริเวณเทือกเขาภูพานมีการปักโบเสมา ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ ไม่ปรากฏภาพจำหลัก เป็นการโคลนหินทรายปักล้อมรอบเพิงหินธรรมชาติ ไม่กำหนดรูปแบบแน่นอน บางหลักกลม บางหลักเหลี่ยม บางหลักแบน ขนาดความสูงไม่แน่นอน บางกลุ่มสูงมากกว่า ๓ เมตร เช่น กลุ่มที่อยู่ที่ยี่นางอุสา บางหลักเป็นแบบสี่เหลี่ยม ยอดมนกลมก็มี กำหนดรูปแบบตามพระพุทธรูปที่เพิงผาว่าเป็นสมัยทวารวดี

กลุ่มที่ ๒ อยู่ที่ยี่นางเชิงเขาภูพาน มีลักษณะเป็นแบบแผ่นหิน มีความสูงมาก ฐานเป็นบัวคว่ำบัวหงายเหนือขึ้นไปเป็นรูปจำหลักนูนต่ำเป็นรูปพระโพธิสัตว์ประทับเหนืออาสน์อยู่ตรงกลาง ด้านข้าง ๒ ด้าน จะมีอีก ๒ องค์นั่งเหนืออาสน์แต่อยู่ในระดับต่ำกว่าองค์กลาง ลักษณะเป็นศิลปะลพบุรีตอนต้น ลักษณะเทวรูปหรือพระโพธิสัตว์มีเค้าหน้าทวารวดีท้องถิ่น

ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านผือเป็นไทพวน อพยพจากแคว้นเชียงขวาง หรือทรานนิงห์ มาตั้งรกรากตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น พวากลางใหญ่ถูกต้อนมาตั้งแต่ครั้งศึกเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์และไม่ยอมลงไปอยู่ภาคกลาง ขอดตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านกลางใหญ่มาจนทุกวันนี้ อีกพวกอพยพหรือถูกกวาดต้อนมาครั้งศึกหอ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๒๘ - ๒๔๓๖ พวพวกนี้จะตั้งถิ่นฐานที่อำเภอบ้านผือ บ้านหายโศก บ้านลาน บ้านม่วง บ้านค้อ บ้านเมืองพาน บ้านดัว บ้านกาลิม พวพวกนี้อพยพมาจากเมืองมด เมืองกาสิ สบแอด เชียงค้อและอีกพวก คือ พวพวกที่อพยพหาที่ทำกินจากอำเภอทุ่งยั้ง จังหวัดอุดรดิตถ์ มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านนาสีดา นอกจากนี้ยังมีพวกลาวเวียง (เวียงจันทน์) ที่อพยพเข้ามาอยู่รอบๆ กับพวน และไทอีสานอื่น ปัจจุบันมีพวกลาวจากอำเภอวังสะพุง มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านใหม่ บ้านกาลิม บ้านหนองกาลิม เข้ามาปะปน เกิดการประสมประสานทางวัฒนธรรม แต่วัฒนธรรมที่มั่นคงอันได้แก่ วัฒนธรรมพวน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ พิธีกรรมและภาษา

บ้านผือ มิได้เป็นแต่เพียงแหล่งที่ตั้งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ความสำคัญของบ้านผือนั้น ยังเคยเป็นชุมชนที่ล้านช้างเข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมาก เคยอยู่ในอำนาจล้านช้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เคยเป็นเส้นทางเดินทัพของล้านช้างและเป็นเส้นทาง การปฏิวัติรัฐประหารของล้านช้างมาก่อน วัฒนธรรมของล้านช้างจึงมีอยู่มากมายในบ้านผือ บ้านกาลิมเคยเป็นที่เกิดของสังฆราชที่ยิ่งใหญ่ของล้านช้าง คือญาณุโพนเสม็ด (ญาณุลิ้มบอง) ชาวบ้านกาลิมเป็นลูกศิษย์ของญาณุลิ้มบอง ได้ไปบวชเรียนในอาณาจักรล้านช้าง คือเวียงจันทน์ และได้ช่วยให้เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เจ้าชายล้านช้างได้ขึ้นเสวยราชเป็นพระเจ้าล้านช้างเป็นผู้ก่อสร้างปฏิสังขรณ์ศาสนสถานมากมายในแถบลุ่มแม่น้ำโขง ตั้งแต่เวียงจันทน์ขึ้นไปจนถึงนครจำปาศักดิ์และเลยเข้าไปในแดนเขมร

ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เมื่อทรงหลบราชภัยจากพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองที่ยกทัพเข้าตีเมืองเวียงจันทน์ หลวงพระบางได้ ก็ใช้เส้นทางจากเวียงจันทน์เข้าศรีเชียงใหม่ โพนธาก บ้านผือ และไปหลบซ่อนส่อสมกำลังพลที่สุวรรณคูหา ขอให้ดูลักษณะศิลปกรรม ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูป เสมา การจำหลัก เจดีย์ต่างๆ และยังปรากฏจารึกที่เป็นหลักฐานยืนยันได้อย่างดีว่า พระองค์ทรงประกาศกัลปนาที่บริเวณวัดถ้ำถวยแด่พระศาสนา การหลบหนีพระราชภัยของ พระวอ พระตา ที่หลบหนีพระเจ้าสิริบุญสารแห่งเวียงจันทน์ ก็อาศัยเส้นทางจากศรีเชียงใหม่ ทำบ่อ มาบ้านผือและเข้าไปตั้งชุมชนอยู่ที่หนองบัวลำภู หรือนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน เมื่อพระตาเสียชีวิตในการรบ พระวอจึงหนีไปอยู่ที่ดอนมดแดง อุบลราชธานีและถูกฆ่าที่ดอนมดแดง เป็นเหตุให้

เจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ และได้เวียงจันทน์ไว้ในอำนาจแต่นั้นมา

การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอบ้านผือ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๓ ตำบล ๑๖๐ หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอบ้านผือ ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๑๔ แห่ง

๓.๒ โครงสร้างการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ไทย

๓.๒.๑ โครงสร้างคณะสงฆ์ไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^๑ กำหนดให้ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประมุขของสงฆ์บริหารงานคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม เพื่อก่อการระเบียบโดยมีสมเด็จพระสังฆราช เป็นประธาน มหาเถรสมาคมซึ่งประกอบด้วย สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะไม่เกิน ๑๒ รูป เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม การปกครองคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ (หน) จำนวน ๔ หน ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะหนเหนือและเจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปกครองดูแลคณะสงฆ์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตามลำดับโดยมีเจ้าคณะปกครองลงมา ต่อจากเจ้าคณะใหญ่ คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล มีเจ้าอาวาสเป็นส่วนปกครองต่ำสุด

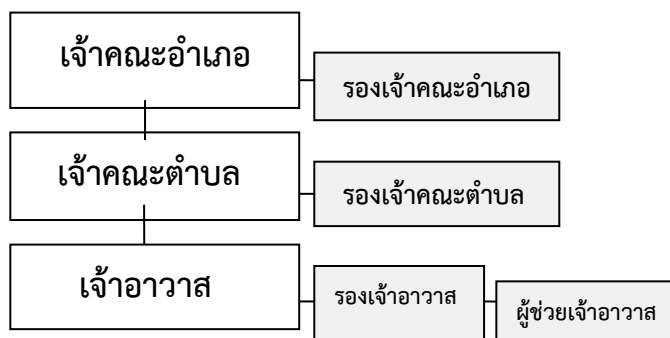
สำหรับอำนาจหน้าที่ของ เจ้าคณะปกครองระดับต่างๆ ให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้ออกกฎระเบียบในการบริหารจัดการ ส่วนอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ได้มีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ลักษณะโครงสร้างองค์กรคณะสงฆ์ มีสายการบังคับบัญชาแบบแนวตั้ง รวมศูนย์อำนาจการบริหารจัดการอยู่ที่ มหาเถรสมาคม โดยมีเจ้าคณะระดับต่างๆ เป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการเป็นลำดับชั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ระบบการบริหารจัดการ มีลักษณะคล้ายการจัดการภาครัฐราชการ โดยมีกรมการศาสนาเป็นผู้รับสนองงานและอธิบดีกรมการศาสนา เลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง ดังนั้น เอกสารทางราชการคณะสงฆ์ส่วนใหญ่จะส่งผ่านจากเจ้าอาวาส โดยผ่านเจ้าคณะปกครองตามลำดับชั้น ได้แก่ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะหนและมารวบรวมไว้ที่กรมการศาสนา เพื่อนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคม พิจารณาในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งจะพบว่าโครงสร้างองค์กรของสงฆ์ในปัจจุบัน มีวิธีบริหารการจัดการแบบระบบราชการและมีระบบศักดินา โดยมีระบบอุปถัมภ์

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, (๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๕), (๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mratchakitcha.soc.go.th/index.html> [๓๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยในทุกขั้นตอน ปรากฏตามแผนภาพโครงสร้างองค์กรคณะสงฆ์ปัจจุบัน ดังนี้

แผนภาพที่ ๑. โครงสร้างองค์กรคณะสงฆ์ปัจจุบัน

จากแผนผังโครงสร้างองค์กรของคณะสงฆ์ดังกล่าว ในส่วนของเจ้าคณะใหญ่หน่มนิกาย (ญวน) และเจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย (จีน) ไม่ได้ได้อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ไทย (คือ มหาเถรสมาคม) แต่ขึ้นอยู่กับสมเด็จพระสังฆราชแต่งตั้ง ส่วนแม่กองธรรมแม่กองบาลีและแม่กองพระธรรมทูต สมเด็จพระสังฆราชแต่งตั้ง โดยความเห็นชอบมหาเถรสมาคมเป็นผู้แต่งตั้ง

นอกจากนี้ยังมี พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนารับรองการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี รวมทั้งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นองค์กรอิสระและเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐจัดการเกี่ยวกับการศึกษาของสงฆ์ในระดับอุดมศึกษา ตำแหน่งสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ในปัจจุบันคล้ายคลึงกับตำแหน่งสมณศักดิ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช แต่มีความแตกต่างในส่วนของการลำดับชั้นมากกว่าและมีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งในทางบริหารการจัดการด้วย เพราะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปัจจุบันบัญญัติว่า มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชและมาตรา ๑๒ มหาเถรสมาคมประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

จากระบบสมณศักดิ์ดังกล่าว จึงทำให้ผู้บริหารจัดการคณะสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งตามโครงสร้างองค์กรสงฆ์ จึงต้องมีตำแหน่งสมณศักดิ์รองรับอีกโสดหนึ่งด้วย ดังนั้น ตำแหน่งสมณศักดิ์จึงเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ความดี ความชอบ ในการปฏิบัติงานที่เหมาะสม แต่ก็ยังเป็นปัญหาในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันที่ตำแหน่งสมณศักดิ์ของสงฆ์ ส่วนใหญ่จะอยู่ในส่วนกลางหรือวัดที่มีฐานะเป็นพระอารามหลวงหรือพระสงฆ์ที่ใกล้ชิดพระเถระชั้นผู้ใหญ่ เช่นเดียวกับระบบราชการไทยในปัจจุบัน

ตำแหน่งสมณศักดิ์ในปัจจุบัน

๑. สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
๒. สมเด็จพระราชาคณะ เจ้าคณะใหญ่ชั้นสุพรรณบัฏ
๓. พระราชาคณะชั้นรอง ชั้นหิรัญบัฏ
๔. พระราชาคณะชั้นธรรม

หมายเหตุ ลำดับที่ ๑ - ๔ ส่วนใหญ่จะเป็นตำแหน่งสมณศักดิ์ชั้นสูงและบางส่วนปฏิบัติหน้าที่
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ (หน) หรือ เจ้าคณะภาค ตามลำดับ)

๕. พระราชาคณะชั้นเทพ

๖. พระราชาคณะชั้นราช

๗. พระราชาคณะชั้นสามัญ

(หมายเหตุ ลำดับที่ ๕ - ๗ ส่วนใหญ่ จะเป็นตำแหน่งสมณศักดิ์ระดับกลาง ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เป็น
เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าอาวาส พระอารามหลวง)

๘. พระราชาคณะชั้นสามัญ แบ่งออกเป็น ๔ ฝ่าย คือ

ก. ชั้นสามัญ ที่เป็นเปรียญ

ข. ชั้นสามัญ ฝ่ายเปรียญเทียบ (มีความรู้ความสามารถแต่ไม่ได้สอบ)

ค. ชั้นสามัญ ฝ่ายวิปัสสนา

ง. ชั้นสามัญยก (สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งเป็นกรณีพิเศษ ไม่มี

คุณสมบัติ ๓ ข้อ ดังกล่าว)

พระครู ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ

ก. พระครูสัญญาบัตร คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน
สัญญาบัตรพัดยศมีราชทินนามต่อท้าย “พระครู” และแบ่งเป็นพระครูชั้นพิเศษ เอก โท ตรี
ตามลำดับ มีทั้งพระครูพระอารามหลวงและพระครูเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ อีกส่วนหนึ่งด้วย

ข. พระครูฐานานุกรม คือ ที่พระราชาคณะตั้งแต่ชั้นราชขึ้นไป เช่น พระครู
ปลัด พระครู ใ้ฎีกา พระครูสมุห์ ซึ่งเป็นพระสงฆ์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยหรือบริวาร

ค. พระครูชั้นประทวน คือ คณะสงฆ์แต่งตั้งขึ้น ไม่มีสัญญาบัตร พัดยศ

๙. พระฐานานุกรม ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป ได้แก่
พระใ้ฎีกา พระสมุท พระปลัด

๑๐. เจ้าอาวาส ในส่วนที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ ให้เรียกว่า พระอธิการ
ซึ่งเป็นตำแหน่งต่ำสุดในสายการปกครองบังคับบัญชา ซึ่งเจ้าอาวาสนี้ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
ปัจจุบันให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ในฐานะเป็นผู้แทนนิติบุคคลและเป็นองค์กร
ย่อยล่างสุด ที่มีส่วนสำคัญตามโครงสร้างขององค์กรสงฆ์ รวมทั้งการบริหารการจัดการคณะสงฆ์
หากเจ้าอาวาสมีความรู้ความสามารถปฏิบัติดีอยู่ในระเบียบคำสั่งของคณะสงฆ์โดยมีประสิทธิภาพแล้ว
จะเป็นตัวจักรสำคัญในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้ขับเคลื่อนไปด้วยดี เจ้าอาวาสตามโครงสร้าง
องค์กรคณะสงฆ์ ในปัจจุบันจะประกอบไปด้วย เจ้าอาวาสพระอารามหลวง (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
ยกเป็นพระอารามหลวง) และเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ (เป็นวัดที่สามเณรสร้างขึ้นโดยทั่วไป)

๓.๓ การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๓.๓.๑ การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ

การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี เป็นไปตามการ
จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนดขึ้นตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์นี้ กำหนดตามอำนาจปกครองตามลำดับชั้น คือ

- (๑) เจ้าคณะใหญ่
- (๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- (๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- (๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- (๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- (๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

โครงสร้างของพระสังฆาธิการเป็นไปตามแผนภาพที่ ๑. ตามโครงสร้างองค์กรคณะสงฆ์ดังได้กล่าวมาแล้ว คำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆะ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการแปลตามรูปศัพท์ว่า ภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการโดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษುದำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวจะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด

พระสังฆาธิการ จึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้านและในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดส่วนหลักไว้ชัดเจนในมาตรา ๒๑ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตการปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล จำนวนตำบลและเขตปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ส่วนมาตรา ๒๒ กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค รองคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มี รองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ ด้วย ก็ได้ความสำคัญของพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยวัตรตรงตามประเพณีปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณรมิให้ออกนอกพระธรรมวินัยและพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติ

ตามพระธรรมวินัยและเป็นฐานะในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกตำแหน่ง เรียกว่า พระสังฆาธิการเป็นพระภิกษุทำงานโดยสิทธิขาดทางคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มรูปแบบรวมตำแหน่ง ซึ่งนอกจากตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นแล้วยังรวมไปถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะและเจ้าอาวาส เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มกฎหมายและควบคุมงานทุกส่วนใน เขตปกครองหรือในวัด

๓.๓.๒ เขตพื้นที่การบริหารวัดของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๓ ตำบล ๑๖๐

หมู่บ้าน คือ

๑. บ้านฝือ	๑๔	หมู่บ้าน	๒. หายโศก	๑๗	หมู่บ้าน
๓. เชื่อน้ำ	๑๕	หมู่บ้าน	๔. คำบัง	๑๐	หมู่บ้าน
๕. โนนทอง	๑๑	หมู่บ้าน	๖. ข้าวสาร	๑๐	หมู่บ้าน
๗. จำปาโมง	๑๗	หมู่บ้าน	๘. กลางใหญ่	๑๓	หมู่บ้าน
๙. เมืองพาน	๑๖	หมู่บ้าน	๑๐. คำด้วง	๑๐	หมู่บ้าน
๑๑. หนองหัวคุ	๑๑	หมู่บ้าน	๑๒. บ้านค้อ	๖	หมู่บ้าน
๑๓. หนองแวง	๑๐	หมู่บ้าน			

งานวิจัยนี้ ได้สัมภาษณ์พระสังฆาธิการและตัวแทนพระภิกษุสงฆ์แบบเจาะจง ในเขตตำบล บ้านฝือ ตำบลจำปาโมง และตำบลเมืองพาน เท่านั้น

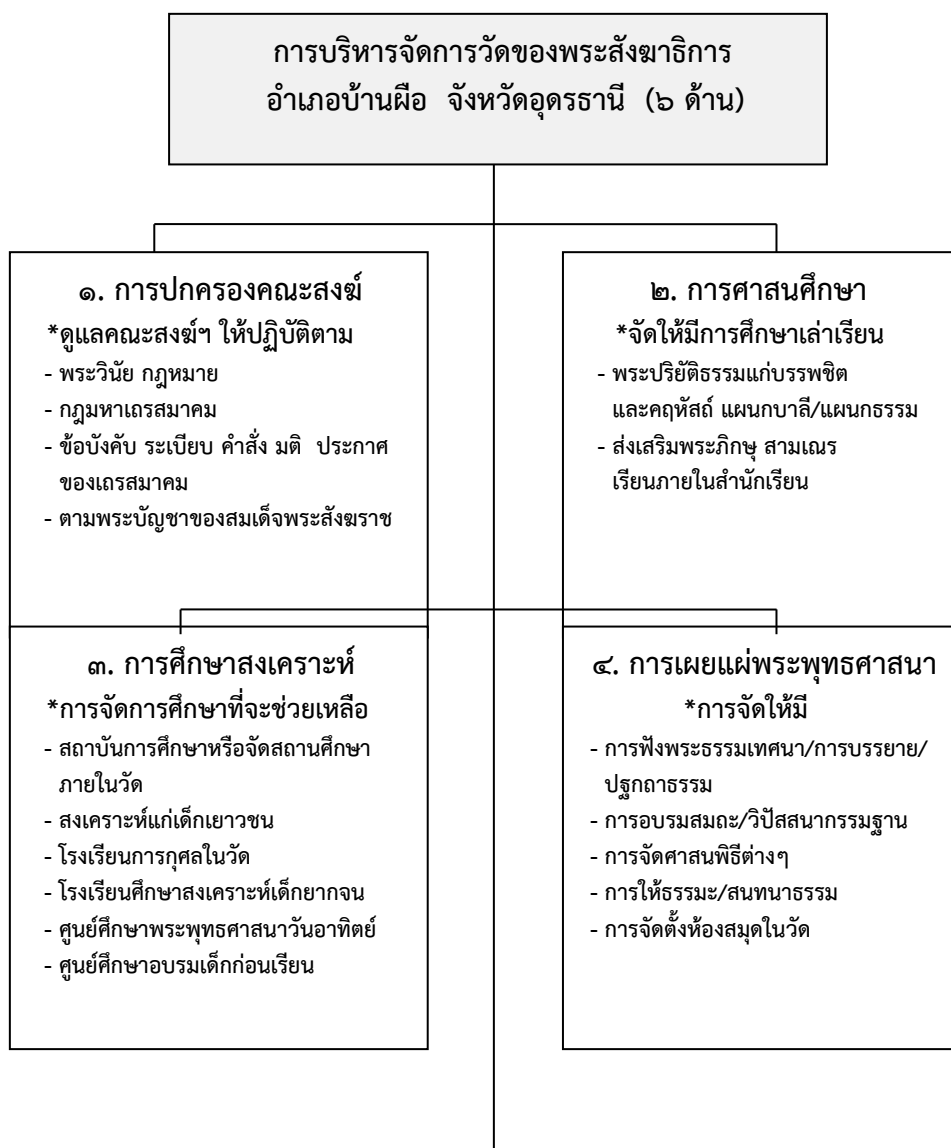
๓.๓.๓ การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ

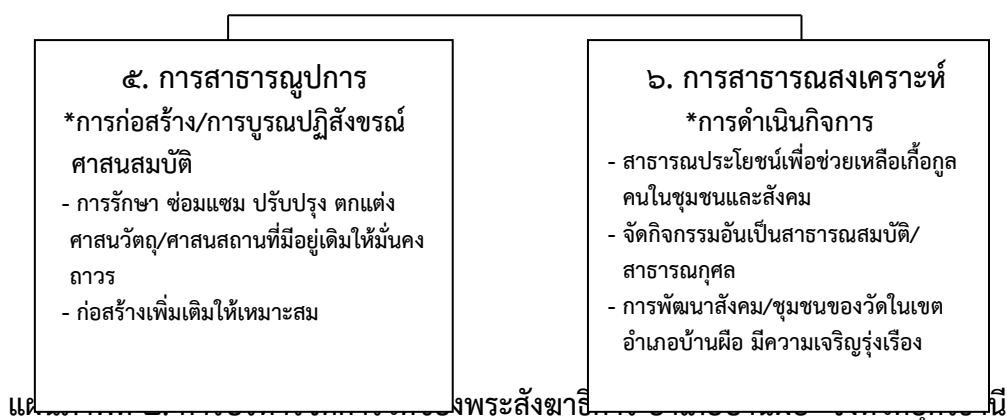
การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย

๖ ด้าน คือ

๑. การปกครองคณะสงฆ์
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

ซึ่งเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่ง องค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ อาจกล่าวได้ว่า มหาเถรสมาคมในปัจจุบัน อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภทดังกล่าวแล้ว เป็นกิจการคณะสงฆ์และเป็นกิจการพระ ศาสนาที่เน้นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้ ตามแผนภาพโครงสร้างการบริหาร ดังนี้

จากแผนภาพที่ ๒. การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมี ๖ ด้าน สรุปได้ว่า

๑. การปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการดูแลคณะสงฆ์ในวัดในเขตอำเภอบ้านผือ ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

๒. การศึกษาศึกษาคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนภายในสำนักเรียนด้วย

๓. การศึกษาสงเคราะห์คณะสงฆ์ ประกอบด้วย การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจน หรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนาและการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดตั้งห้องสมุดไว้ในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้า

๕. การสาธารณูปการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มียุติมากรรมถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตลอดไป

๖. การสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ ประกอบด้วย การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็น สาธารณสมบัติหรือ

สาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชนของวัดในเขตอำเภอบ้านผือ ให้ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและดำรงรักษาพระพุทธศาสนาสืบไป

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุนการปกครองสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัฐสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครองทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักรมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^๒

๓.๓.๔ การบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ กล่าวถึง หลักสาราณียธรรม ๖^๓ ไว้ว่า สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม ๖ คือ

๑. เมตตาการุณยธรรม ตั้งเมตตาการุณยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวัจจกรรม ตั้งเมตตาวัจจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สันสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาเมตตากรรม ตั้งเมตตาเมตตากรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ขอนี้ใช้อุปปฏิวัตต์โลกีก็ได้

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นผู้นำรังเกียจของหมู่คณะ

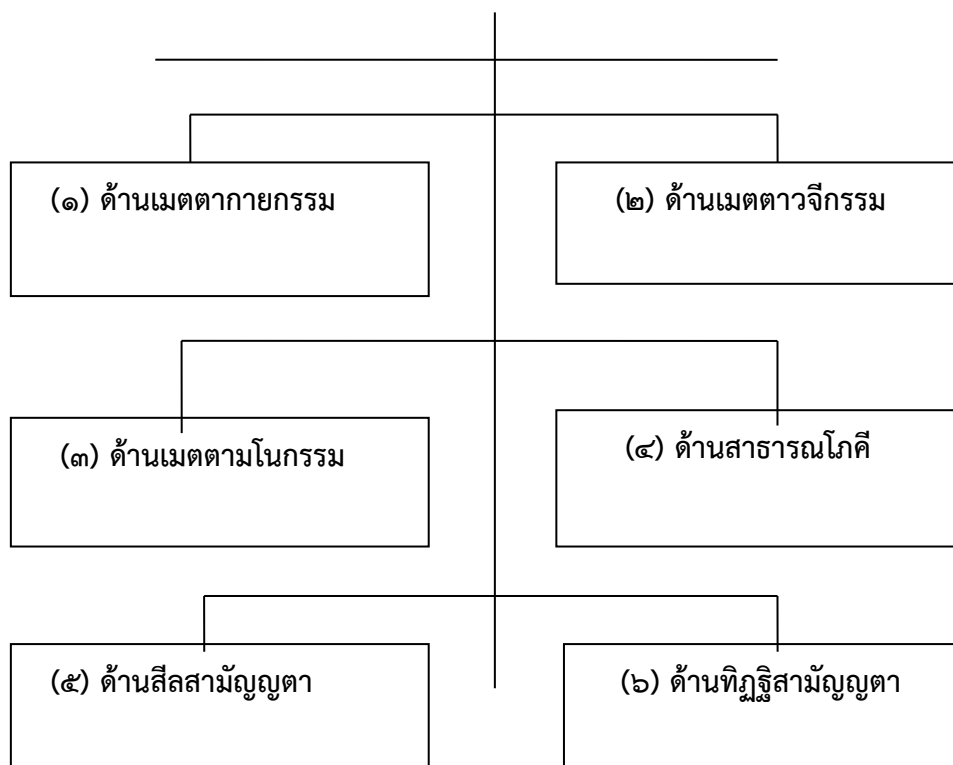
^๒ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐, หน้า ๑.

^๓ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

๖. ทัศนวิสัยสามัญญตา มีทัศนวิสัยงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ธรรม ๖ ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปยกรณ ทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรณ ทำให้เป็นที่ระลึกเคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเอกภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ซึ่งการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย ๖ ด้าน คือ ๑. การปกครองคณะสงฆ์ ๒. การศาสนศึกษา ๓. การศึกษาสงเคราะห์ ๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. การสาธารณูปการ ๖. การสาธารณสงเคราะห์ จะต้องบริหารจัดการเป็นไปตามหลักสารณียธรรม ๖ คือ การบริหารจัดการของพระสังฆาธิการทั้ง ๖ ด้าน ต้องประกอบไปด้วยความเมตตาทางกายกรรม วาจากรรมและมโนกรรม ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน มีความประพฤติสุจริตตั้งงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นผู้น่ารังเกียจของหมู่คณะ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเอกภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่อยู่ในความปกครองพระสังฆาธิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันจะนำมาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและเกิดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป

การบริหารจัดการวัดตามหลักสารณียธรรม ๖
ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

แผนภาพที่ ๓. การบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

จากแผนภาพที่ ๓. จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มีทั้งหมด ๖ ด้าน ประกอบไปด้วย ๑. ด้านเมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. ด้านเมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. ด้านเมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้ม

แย้มแจ่มใสต่อกัน ๔. ด้านสาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปวัตตโลกีก็ได้ ๕. ด้านศีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นผู้นำรังเกียจของหมู่คณะ ๖. ด้านทฎฐิสามัญญตา มีทฎฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา

๓.๔ สภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖

จากแผนภาพที่ ๓. เป็นโครงสร้างการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ เมื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสุ่มแบบเจาะจงพระสังฆาธิการและตัวแทนพระภิกษุในเขตอำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๖ ท่าน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาตามหลักสาราณียธรรม ๖ ประเด็นที่ต้องพิจารณาวิเคราะห์ว่า การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการทั้ง ๖ ด้านเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม ๖ คือ คุณธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกันหลักการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีมี ๖ ด้านหรือไม่ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

(๑) **ด้านเมตตาการุณยธรรม** คือ การสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการมีอุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง ดังกรณีศึกษาพระสังฆาธิการให้ทัศนะโดยภาพรวมว่า เกี่ยวกับด้านการบริหารของพระสังฆาธิการค่อนข้างดี แต่ยังขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในองค์กร บางครั้งขาดความเป็นธรรมต่อพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่ในความปกครอง รวมถึงการบริหารไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ กฎหมายโดยเคร่งครัด การเลือกปฏิบัติเฉพาะพระภิกษุ สามเณรที่ตนชอบพึงพอใจ พระภิกษุบางรูปการปฏิบัติตนไม่มีลักษณะเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดี ไม่รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ขาดความสามัคคีต่างคนต่างทำ วางตนไม่เป็นกลางในกรณีที่ผู้ได้ปกครองมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง^๔ บางวัดขาดความไม่เอาใจใส่ในการบริหารจัดการวัดของตนและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัด^๕ และการบริหารไม่ตรงไปตรงมาแสดงออกด้วยความไม่จริงใจ^๖ ปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าไม่มีความรวดเร็วทันต่อสถานการณ์^๗ ไม่มีหน้าตาอึดอัดแน่นแฟ้น^๘ การไม่ให้ความสำคัญกับติดตามการทำงานของผู้นับถือนับบัญชา ไม่ประสานงานรับรู้ในการบริหารคณะสงฆ์อย่างกระตือรือร้น

^๔ สัมภาษณ์ พระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริรักษ์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๗ สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวีโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๘ สัมภาษณ์ พระก่อกเกียรติ วิสุทธิจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคตราราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

การวางตัวไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่^๙ ข้อเสนอแนะ ควรปกครองดูแลบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ มติและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ควรมีนุชย์สัมพันธ์ที่ดี การไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้ที่ตนพอใจ ให้มีความเป็นธรรม มีความจริงใจต่อผู้ใต้ปกครองและปฏิบัติหน้าที่การติดตามงานด้วยความรวดเร็วเป็นปัจจุบัน การวางตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ตนได้รับ การปฏิบัติตนเป็นผู้นำหรือเป็นผู้ปกครองที่ดี

(๒) ด้านเมตตาจริกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางวาจามีอุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง ดังกรณีศึกษาพระสังฆาธิการให้ทัศนะโดยภาพรวมว่า การพูดจาสื่อสารกับผู้ใต้ปกครองส่วนมากดี แต่บางที่ก็ขาดเหตุผล ขาดความอ่อนโยน ขาดความสุภาพ^{๑๐} การแนะนำตักเตือนบางวัดเป็นไปโดยความอคติ^{๑๑} ข้อเสนอแนะ พระสังฆาธิการควรพูดจาด้วยความมีเมตตาอ่อนโยน มีเหตุผล มีหลักการตามระเบียบ กฎหมายและธรรมวินัย ควรแนะนำว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่กระทำความผิดระเบียบ กฎหมายและธรรมวินัย ควรมีความรักต่อผู้ใต้ปกครองและเอาใจใส่อย่างเป็นธรรมและสม่ำเสมอ

(๓) ด้านเมตตาโมกกรรม คือ การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพตั้งจิตปรารถนาดีมีอุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง ดังกรณีศึกษาพระสังฆาธิการรูปหนึ่งให้ทัศนะว่า โดยภาพรวม การบริหารโดยทั่วไปมีการบริหารที่ดีมีบางแห่งไม่ค่อยโปร่งใส^{๑๒} ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น^{๑๓} การปิดบังข่าวสารบางอย่างไม่แจ้งให้ผู้ใต้ปกครองทราบ การบริหารจัดการวัดไม่มีความยุติธรรมเท่าที่ควร มีการเลือกปฏิบัติมอบหมายหน้าที่ให้เฉพาะคนใกล้ชิดดำเนินการ^{๑๔} ไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของพระภิกษุ สามเณร ตลอดถึงสหกิจบริหาริกเท่าที่ควร มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก^{๑๕} การมีความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^{๑๖} ไม่มีความเป็นกันเองแบ่งพรรคแบ่งพวก^{๑๗} มีการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน^{๑๘} ข้อเสนอแนะ

^๙ สัมภาษณ์ พระครูขันติบุญญาภส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลนาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระภิกษุวันวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริย์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระภิกษุวันวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริย์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวีโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระก่อกเกียรติ วิสุทธจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูขันติบุญญาภส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลนาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

พระสังฆาธิการควรบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรตลอดถึง สัทธิวิหาริกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องสำคัญๆ ควรบริหารงานด้านต่างๆ ด้วยความ ยุติธรรมเป็นธรรม ควรบริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขให้ความเป็นกันเองแก่ผู้ใต้ปกครองเป็น อย่างดี ไม่มีความโลภใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน

(๔) ด้านสาธารณโภคี คือ การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้องมีอุปสรรค และปัญหาอย่างไรบ้าง ดังกรณีศึกษาพระสังฆาธิการให้ทัศนะโดยภาพรวมว่า บางวัดไม่มีสวัสดิการ ด้านต่างๆ แก่ผู้ใต้ปกครอง^{๑๙} ขาดแรงจูงใจและการสร้างกำลังใจในการทำงาน^{๒๐} ขาดความมีน้ำใจ

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันเห็นแก่ตัว^{๒๑} ไม่มีการสนับสนุนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ภายในวัดให้เพียงพอ^{๒๒} ไม่มีความเสียสละต่อลูกศิษย์หรือผู้ใต้ปกครอง^{๒๓} ไม่ให้การสนับสนุนการทำงานตามความ เหมาะสมตามความสามารถ^{๒๔} ข้อเสนอแนะ ควรมีสวัสดิการในวัดให้ดีขึ้น ควรสร้างกำลังใจใน การทำงาน ควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันไม่เห็นแก่ตัว ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ภายในวัดให้ เพียงพอ ควรมีความเสียสละ ควรสนับสนุนการทำงานตามความสามารถแก่พระทุกรูปภายในวัด

(๕) ด้านศีลสามัญญตา คือ ความประพฤติสุจริตตั้งงามถูกต้องตามระเบียบวินัยมี อุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง ดังกรณีศึกษาพระสังฆาธิการรูปหนึ่งให้ทัศนะโดยภาพรวมว่า โดย ส่วนมากมีการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายและพระธรรมวินัย แต่มีบางวัดไม่ปฏิบัติ หน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย พระธรรมวินัย^{๒๕} การเลือกปฏิบัติ^{๒๖} ไม่เคารพในสิทธิและ เสรีภาพของพระเถรรูปอื่นๆ^{๒๗} ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต^{๒๘} ไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี^{๒๙} บางวัด

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระพระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริย์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวิโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระก่อกเกียรติ วิสุทธจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูขันตปญญโณภาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลธาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริย์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวิโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

หลงอำนาจใช้อำนาจข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชา^{๓๐} ข้อเสนอแนะ ควรวางแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนาวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย การวางแผนพัฒนาระบบสาธารณูปการภายในวัดที่ดีและการจัดสรรงบประมาณในการซ่อมแซมระบบสาธารณูปการภายในวัด การปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบและพระธรรมวินัย ปฏิบัติบริหารงานด้วยเป็นไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีอคติเคารพในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ใต้ปกครองตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร มีความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่หลงอำนาจใช้อำนาจข่มขู่ผู้ใต้ปกครองตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร

(๖) **ด้านทฤษฎีสัมมัญญา** คือ ความสามัคคีปรองดองกันความเห็นชอบร่วมกันมีอุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง ดังกรณีศึกษาพระสังฆาธิการให้ทัศนะโดยภาพรวมว่า บางวัดไม่มีความเป็นเอกภาพในการลงมติความเห็นชอบร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ^{๓๑} บางวัดการพิจารณาความดีความชอบนั้นไม่เป็นธรรมมีความลำเอียง^{๓๒} ไม่มีความยุติธรรมในการพิจารณาหรือตัดสินเรื่องต่างๆ ภายในวัด^{๓๓} เมื่อมีปัญหาไม่มีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน^{๓๔} การทำงานไม่เป็นทีม^{๓๕} มีความขัดแย้งในองค์กรหรือภายในวัด^{๓๖} ข้อเสนอแนะ พระสังฆาธิการควรมีเอกภาพในการลงมติหรือความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดปัญหาภายในวัดหรือในเรื่องสำคัญ ควรพิจารณาความดีความชอบตามความรู้ความสามารถของผู้ใต้ปกครอง ควรมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัดเมื่อเกิดปัญหาภายในวัด ควรมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ควรทำงานเป็นทีม ไม่ควรสร้างความขัดแย้งภายในองค์กรหรือภายในวัด

๓.๕ แนวทางการแก้ปัญหการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระก่อเกียรติ วิสุทธิจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูขันติบุญญาภาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลธาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริรักษ์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวิโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระก่อเกียรติ วิสุทธิจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูขันติบุญญาภาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลธาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

(๑) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านเมตตากายกรรม** ควรออกกฎระเบียบการปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อยู่อาศัยภายในวัดพร้อมกับบทลงโทษอย่างชัดเจนโดยเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย และพระธรรมวินัย ควรจะดูแลพระภิกษุสามเณรผู้ได้ปกครองอย่างยุติธรรม ควรแต่งตั้งมอบหมายงานให้แก่บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารหรือทำงานในคณะสงฆ์และควรมีการทำกิจกรรมในด้านต่างๆ ร่วมกันเป็นประจำเพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์

(๒) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านเมตตาวจีกรรม** ควรมีการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอนและผู้เรียนนักเรียนและบาลี ควรจัดให้วัดจัดการเรียนการสอนบาลีและนักเรียนอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและนักเรียนเรียนธรรมศึกษาอย่างทั่วถึง วางกฎระเบียบให้ชัดเจนว่า พระสังฆาธิการควรมีคุณสมบัติประการใดบ้าง เช่น วุฒินักธรรมและบาลี เป็นต้น

(๓) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านเมตตามโนกรรม** ควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด ควรมีเงินทุนเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ไว้อีกส่วนหนึ่งเพื่อการช่วยเหลือโดยตรง ควรตั้งกองทุนช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่น สร้างห้องเรียน ห้องจริยศึกษา เป็นต้น

(๔) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านสาธณโกติ** ควรจัดให้มีการฝึกอบรมในส่วนของกรมเผยแผ่ธรรมแก่พระภิกษุและสามเณรเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกันและควรใช้สื่อที่ทันสมัยในการเผยแผ่ธรรมเช่น วิทยุกระจายเสียง วารสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

(๕) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านศีลสามัญญตา** ควรมีการปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเกิดความเอาใจใส่ในการศึกษาควบคู่กันกับงานปฏิบัติสังฆกรรมและควรจัดตั้งคณะกรรมการวัดที่มีความรู้ความสามารถมาควบคุมดูแลในด้านสาธณูปการร่วมกับพระสงฆ์ภายในวัด

(๖) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านทฎฐิสามัญญตา** แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการสาธารณสงเคราะห์ขึ้นมาโดยเฉพาะทั้งนี้วัดกับชุมชนควรมีการจัดประชุมร่วมกันและวางแผนงานอย่างเป็นระบบควรสนับสนุนเงินทุนในการก่อสร้างซ่อมแซมถนน ประปาหมู่บ้านและชุมชนและวัดควรจัดตั้งหรือให้การสนับสนุนสถานสงเคราะห์คนชราหรือเด็กที่ถูกละทิ้ง

สรุป สภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดตามหลักสารณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มีปัญหาและอุปสรรคโดยภาพรวมตามประเด็นดังต่อไปนี้ ๑. ด้านเมตตากายกรรม การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ กฎหมาย โดยเคร่งครัด ขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ ขาดความเป็นกลางในการปกครอง การวางตัวไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ๒. ด้านเมตตาวจีกรรม การพูดจาขาดเหตุผล ขาดความสุภาพอ่อนโยน การแนะนำตักเตือนเป็นไปโดยความอคติ ๓. ด้านเมตตามโนกรรม ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การปิดบังข่าวสารบางอย่าง มีการเลือกปฏิบัติมอบหมายหน้าที่ให้เฉพาะคนใกล้ชิด ไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของพระภิกษุ สามเณรตลอดถึงสหวิหิกเร่ที่ควร มีการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ๔. ด้านสาธณโกติ บางวัดขาดสวัสดิการด้านต่างๆ ขาดแรงจูงใจและการสร้างกำลังใจในการทำงาน ขาดความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันเห็นแก่ตัว ไม่ให้การสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสมตาม

ความสามารถ ๕. ด้านศีลสามัญญตา การไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย พระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด ไม่เคารพในสิทธิและเสรีภาพของพระเถรรูปอื่นๆ ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หลงอำนาจใช้อำนาจข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชา ๖. ด้านทิฏฐิสามัญญตา ไม่มีความเป็นเอกภาพในการลงมติความเห็นชอบร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ การพิจารณาความดีความชอบไม่มีความยุติธรรม การทำงานไม่เป็นทีม มีความขัดแย้งในองค์กรหรือภายในวัด

จากสภาพปัญหาดังกล่าว พระสังฆาธิการควรมีการพัฒนาตนเองและพัฒนาด้านเทคโนโลยีบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการปกครองในการปฏิบัติหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ และพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด โดยเฉพาะการบริหารการปกครองวัดมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารจัดการวัด เชื่อว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหารการปกครองวัดและคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวมและที่สำคัญจะต้องเป็นนักปกครองที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม ต้องเว้นจากความมีอคติทั้งปวง ตั้งมั่นในหลักสาราณียธรรม ๖ หรือหลักธรรมอื่นของพระพุทธองค์เป็นแกนหลักของการบริหารการปกครองอยู่เสมอ วัดนั้นเป็นฐานรากอันสำคัญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็จะเกิดความมั่นคง ซึ่งย่อมจะส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงไปด้วยเช่นกัน